

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

14. november 2000 *

I sag C-142/99,

angående en anmodning, som Tribunal de première instance de Tournai (Belgien) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Floridienne SA,

Berginvest SA

mod

État belge,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 19 i Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter — Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (EFT L 145, s. 1),

* Processprog: fransk.

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Wathelet, og dommerne P. Jann og L. Sevón (refererende dommer),

generaladvokat: N. Fennelly

justitssekretær: ekspeditionssekretær H.A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

- Floridienne SA og Berginvest SA ved advokaterne P. Malherbe, D. Waelbroeck og P.-P. Hendrickx, Bruxelles
- den belgiske regering ved konsulent A. Snoecx, Ministeriet for Udenrigs- anliggender, Udenrigshandel og Udviklingssamarbejde, som befuldmægtiget, bistået af advokat B. van de Walle de Ghelcke, Bruxelles
- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent E. Traversa og H. Michard, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 17. februar 2000 er afgivet mundtlige indlæg af Floridienne SA og Berginvest SA, af den belgiske regering og af Kommissionen,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 4. april 2000,

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved afgørelse af 31. marts 1999, indgået til Domstolens Justitskontor den 21. april 1999, har Tribunal de première instance de Tournai i henhold til EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 19 i Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter — Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (EFT L 145, s. 1, herefter »sjette direktiv«).
- 2 Spørgsmålet er blevet rejst i en sag mellem Floridienne SA (herefter »Floridienne«) og Berginvest SA (herefter »Berginvest«) mod État belge vedrørende behandlingen med henblik på merværdiafgift (herefter »moms«) af udbytte og renter af lån, som de i deres egenskab af holdingselskaber har modtaget fra koncernens datterselskaber.

De fællesskabsretlige bestemmelser

- 3 Ifølge sjette direktivs artikel 2, punkt 1, pålægges moms levering af goder og tjenesteydelser, som mod vederlag foretages i indlandet af en afgiftspligtig person, der optræder i denne egenskab, og artiklen undtager således aktiviteter, der ikke

har økonomisk karakter, fra anvendelsesområdet for denne afgift. I henhold til direktivets artikel 4, stk. 1, anses for afgiftspligtig person enhver, der selvstændigt udøver en af de i denne bestemmelses stk. 2 nævnte former for økonomisk virksomhed. Begrebet »økonomisk virksomhed« defineres i artikel 4, stk. 2, som alle former for virksomhed som producent, handlende eller tjenesteyder, herunder bl.a. transaktioner, der omfatter udnyttelse af materielle eller immaterielle goder med henblik på opnåelse af indtægter af en vis varig karakter.

- 4 Sjette direktivs artikel 17, der har overskriften »Fradragsrettens indtræden og omfang«, bestemmer i stk. 2, at den afgiftspligtige alene er berettiget til fradrag, »i det omfang goder og tjenesteydelser anvendes i forbindelse med [hans] afgiftspligtige transaktioner...« Hvad angår goder og tjenesteydelser, som af en afgiftspligtig person benyttes såvel til transaktioner, der giver ret til fradrag, som til transaktioner, der ikke giver ret til fradrag, er fradrag i henhold til denne bestemmelses stk. 5 kun tilladt for den del af momsen, der forholdsmæssigt svarer til beløbet for de afgiftspligtige transaktioner.
- 5 Denne pro rata-sats beregnes for den afgiftspligtiges samlede transaktioner i overensstemmelse med sjette direktivs artikel 19, hvis stk. 1 og 2, bestemmer:

»1. Pro rata-satsen for det fradrag, der er fastsat i artikel 17, stk. 5, første afsnit, fremkommer ved, at der opstilles en brøk, som:

— i tælleren har den samlede størrelse af den årlige omsætning, merværdiafgiften ikke medregnet, i forbindelse med transaktioner, for hvilke der er fradragsret i henhold til artikel 17, stk. 2 og 3

- i nævneren har den samlede størrelse af den årlige omsætning, merværdiafgiften ikke medregnet, i forbindelse med de transaktioner, som er opført i tælleren, samt i forbindelse med transaktioner, for hvilke der ikke er fradragsret; medlemsstaterne kan i nævneren endvidere medtage andre tilskud end de i artikel 11, punkt A, stk. 1, litra a), omhandlede.

Pro rata-satsen beregnes på årsbasis og fastsættes i procenter, der afrundes opad til et tal, der ikke overstiger det nærmeste hele tal.

2. Uanset stk. 1 ses der ved beregning af pro rata-satsen bort fra det omsætningsbeløb, som vedrører levering af investeringsgoder benyttet af den afgiftspligtige person i hans virksomhed. Der ses endvidere bort fra den del af omsætningen, der vedrører dels sådanne transaktioner, som er omhandlet i artikel 13, punkt B, litra d), når der er tale om bitransaktioner, dels bitransaktioner vedrørende fast ejendom og finansielle spørgsmål. Når medlemsstaterne anvender den i artikel 20, stk. 5, omhandlede mulighed for ikke at kræve berigtigelse med hensyn til investeringsgoder, kan de medregne provenuet ved overdragelse af sådanne goder ved beregningen af pro rata-satsen.«

Hovedsagens faktiske omstændigheder og det præjudicielle spørgsmål

- 6 Det anføres i forelæggelsesafgårelsen, at Floridienne — et holdingselskab, der står i spidsen for en koncern af selskaber, der driver virksomhed inden for områderne kemi, plastik og landbrugsfødevarer — og Berginvest — et »mellemløbselskab«, der kontrollerer den underkoncern, der beskæftiger sig med plastik — har fremført, at de griber direkte eller indirekte ind i administrationen

af deres datterselskaber, navnlig gennem levering af tjenesteydelser med hensyn til administration, regnskaber og edb samt gennem ydelse af finansieringslån. Floridienne og Berginvest modtager i øvrigt aktieudbytte og renter af de nævnte lån fra deres datterselskaber.

- 7 Floridienne og Berginvest foretager i forbindelse med leveringen af tjenesteydelser til deres datterselskaber transaktioner, der er pålagt moms, og som giver ret til fradrag af de afgifter, der er pålagt goder og tjenesteydelser leveret til disse to selskaber. Deres praksis, der består i at fradrage samtlige indgående momsbeløb, er blevet draget i tvivl af de belgiske skattemyndigheder navnlig på grund af, at en del af de modtagne goder og tjenesteydelser anvendes til oppebørsel af udbytte og renter, hvilken virksomhed skattemyndighederne anser for fritaget for moms. Da skattemyndighederne er af den opfattelse, at renterne af de lån, som de nævnte selskaber har ydet deres datterselskaber, svarer til en specifik erhvervsmæssig virksomhed af finansiel karakter, har de opført dem i nævneren i brøken for den almindelige pro rata-sats for fradrag. Hvad angår udbytte er det derimod alene det udbytte, der hidrører fra datterselskaber, der faktisk har modtaget bistand til administrationen, der er blevet medtaget i de finansielle indtægter, der er opført i nævneren i den pågældende brøk.
- 8 Under disse omstændigheder har skattemyndighederne udstedt betalingspålæg med henblik på inddrivelse af moms, som de to selskaber ifølge skattemyndighederne skylder for transaktioner udført i årene 1990 til 1994. Pålæggene vedrørte et beløb på principalt 13 812 839 BEF for Floridienne og 17 598 876 BEF for Berginvest. Selskaberne har anfægtet betalingspålæggene og har påstået dem annulleret samt påstået sig tilkendt erstatning for den skade, den belgiske stat har påført dem.
- 9 Floridienne og Berginvest har for den forelæggende ret navnlig anført, at anvendelsen af fradragsordningen bør begrænses til transaktioner, der henhører under den afgiftspligtiges økonomiske virksomhed, og at den omstændighed, at

der blot ejes anparter eller aktier, ikke udgør en afgiftspligtig virksomhed. I øvrigt har de ikke anvendt noget middel for at opnå indtægter i form af udbytte og renter fra deres datterselskaber. Oppebørsel af udbytte af anparter eller aktier er ikke omfattet af anvendelsesområdet for moms.

- 10 Tribunal de première instance de Tournai, der har fastslået, at de to selskaber er delvist afgiftspligtige, da de på samme tid udfører transaktioner, der giver ret til fradrag af moms, og transaktioner, der ikke giver ret til fradrag, har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal udbytte af aktier og renter af lån altid udelukkes fra nævneren i den brøk, der anvendes til beregning af pro rata-satsen for fradraget, herunder også når det selskab, der oppebærer disse udbytter og modtager disse renter, griber ind i administrationen af de virksomheder, som betaler eller udlodder udbyttet eller renterne, bortset fra hvad der følger af de rettigheder, selskabet har i sin egenskab af aktionær eller selskabsdeltager?«

Det præjudicielle spørgsmål

- 11 Den forelæggende ret ønsker med det præjudicielle spørgsmål nærmere bestemt at få oplyst, om sjette direktivs artikel 19 skal fortolkes således, at der fra nævneren i den brøk, der anvendes til beregning af pro rata-satsen for fradrag,

skal udelukkes dels udbytte, der udloddes af datterselskaberne til et holdingselskab, der er momspligtig for anden virksomhed, og som leverer tjenesteydelser med hensyn til administrationen af disse datterselskaber, dels renter betalt af datterselskaberne til holdingselskabet af lån ydet af holdingselskabet.

- 12 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål skal det navnlig undersøges, om de pågældende indtægter falder uden for momsens anvendelsesområde, fordi de ikke er en følge af transaktioner, der henhører under en momspålagt økonomisk virksomhed.

- 13 Hvad for det første angår udbyttet, har Floridienne og Berginvest gjort gældende, at udbyttet ikke udgør modydelsen for en bestemt økonomisk virksomhed, udøvet af aktionæren, men blot er en følge af ejendomsretten til godet, og at det derfor ikke er omfattet af anvendelsesområdet for moms og ikke skal tages i betragtning ved beregningen af pro rata-satsen for fradrag, selv om det selskab, der oppebærer udbyttet, har grebet ind i administrationen af dets datterselskaber.

- 14 Hvis holdingselskabet er pålagt moms for denne administration, kan udbyttet dog kun henhøre under denne virksomhed, hvis det udgør vederlaget herfor, hvilket forudsætter en direkte forbindelse med den virksomhed, der er pålagt moms. Det er imidlertid vanskeligt at forestille sig en sådan forbindelse, idet udbytteudlodningen er en følge af datterselskabets ensidige beslutning, og idet samme udbytte tildeles alle aktierne i den pågældende aktieklasser uafhængigt af, om de ejes af holdingselskabet. Hvad angår tvisten i hovedsagen har Floridienne og Berginvest i denne henseende anført, at de ud over det udbytte, som de tildeles, oppebærer et specifikt vederlag for de tjenesteydelser, de leverer til deres datterselskaber.

- 15 Den belgiske regering og Kommissionen har derimod anført, at et holdingselskabs indgriben i administrationen af dets datterselskaber skal anses for en økonomisk virksomhed, der består i udnyttelsen af et gode for at opnå indtægter i form af udbytte. Udbyttet udgør i så fald reelt modydelsen for den økonomiske virksomhed. Udbyttet skal derfor medtages i den brøk, der anvendes til beregning af pro rata-satsen for fradrag, men alene i nævneren, da nævnte virksomhed ikke giver ret til fradrag.
- 16 Den belgiske regering har tilføjet, at en fortolkning i strid med sjette direktivs artikel 19 tilsidesætter princippet om momsens neutralitet ved at gøre det muligt at opnå ret til fuldt ud at fradrage den moms, der er betalt for goder og tjenesteydelser anvendt af holdingselskabet, når disse er blevet anvendt såvel til transaktioner, der giver ret til fradrag, som til transaktioner, der ikke giver ret til fradrag.
- 17 Der skal i denne forbindelse henvises til Domstolens faste praksis, hvorefter et holdingselskab, hvis formål kun er at besidde kapitalinteresser i andre virksomheder, uden at det direkte eller indirekte griber ind i administrationen af disse virksomheder — bortset fra hvad der følger af de rettigheder, holdingselskabet har i sin egenskab af aktionær eller selskabsdeltager — ikke er momspligtigt og derfor ikke har ret til fradrag i henhold til sjette direktivs artikel 17. Denne konklusion bygger navnlig på det forhold, at erhvervelse af selskabsandele i andre virksomheder ikke i sig selv skal betragtes som en økonomisk virksomhed i sjette direktivs forstand (domme af 20.6.1991, sag C-60/90, Polysar Investments Netherlands, Sml. I, s. 3111, præmis 17, og af 22.6.1993, sag C-333/91, Sofitam, Sml. I, s. 3513, præmis 12).
- 18 Domstolen har imidlertid fastslået, at dette ikke gælder, når holdingselskabet samtidig med besiddelsen af kapitalinteresserne direkte eller indirekte griber ind i administrationen af de selskaber, hvori kapitalinteresserne besiddes, bortset fra, hvad der følger af de rettigheder, indehaveren af kapitalinteressen har i sin egenskab af aktionær eller selskabsdeltager (Polysar Investments Netherlands-dommen, præmis 14).

- 19 Det følger heraf, at en sådan indgriben i administrationen af datterselskaberne skal anses for en økonomisk virksomhed i sjette direktivs artikel 4, stk. 2's forstand, i det omfang denne indgriben indebærer iværksættelse af transaktioner, der er pålagt moms i henhold til dette direktivs artikel 2, såsom Floridienne's og Berginvest's levering af tjenesteydelser med hensyn til administration, regnskaber og edb til deres datterselskaber.
- 20 For at modtagelsen af udbytte udloddet fra datterselskaber til et holdingselskab, der griber ind i administrationen af datterselskaberne, er omfattet af momsens anvendelsesområde, kræves det dog desuden, at dette udbytte kan anses for en modydelse for den pågældende økonomiske virksomhed, hvilket forudsætter en direkte sammenhæng mellem den udøvede virksomhed og den modtagne modværdi (jf. navnlig dom af 5.2.1981, sag 154/80, Coöperatieve Aardappelenbewaarpplaats, Sml. s. 445, præmis 12, og af 24.10.1996, sag C-288/94, Argos Distributors, Sml. I, s. 5311, præmis 16).
- 21 Domstolen har allerede fastslået, at da udbytte ikke er en modydelse for en økonomisk virksomhed, falder det uden for momsens anvendelsesområde. Udbytte, som er et resultat af besiddelsen af kapitalinteresser, er derfor fradragsordningen uvedkommende (Sofitam-dommen, præmis 13).
- 22 Denne udelukkelse fra anvendelsesområdet skyldes navnlig visse kendetegn ved udbyttet. Det er for det første utvivlsomt, at udlodning af udbytte normalt forudsætter, at der er overskud til disposition, og afhænger således af selskabets årsresultat. Udbyttets forholdsmæssige fordeling bestemmes endvidere af selskabsdeltagelsens art, navnlig aktieklasserne, og ikke af identiteten af besidderen af kapitalinteresserne. Det skal endelig anføres, at udbyttet efter sin natur udgør afkastet af deltagelsen i et selskab og kun er en følge af ejendomsretten til godet (Polysar Investments Netherlands-dommen, præmis 13).

- 23 Netop fordi udbyttets størrelse således delvist afhænger af en risiko, og fordi retten til udbytte alene er resultatet af besiddelsen af kapitalinteresserne, foreligger der ikke mellem udbyttet og leveringen af tjenesteydelser, selv når de leveres af en aktionær, der modtager udbyttet, den forbindelse, som er nødvendig for, at udbyttet kan udgøre modydelsen for disse tjenesteydelser.
- 24 Hvad for det andet angår de renter, som et holdingselskab oppebærer af lån, som det har ydet sine datterselskaber, har Floridienne og Berginvest gjort gældende, at den omstændighed, at der stilles en tredjedel af kapitalen til rådighed, kun udgør en økonomisk virksomhed, der består i en udnyttelse af goder, når den overstiger den almindelige administration af aktiver ved at være forbundet med en anden afgiftspligtig virksomhed, hvortil den udgør den direkte, permanente og nødvendige forlængelse. Dette er imidlertid ikke tilfældet for de transaktioner, der har givet anledning til tvisten i hovedsagen. De to selskaber har blot geninvesteret det af datterselskaberne udloddede udbytte gennem lån til visse af datterselskaberne, uden at der er nogen forbindelse med de tjenesteydelser med hensyn til administration, som er blevet leveret til datterselskaberne. Renterne af lånene udgør tværtimod afkastet af ejendomsretten til fordringerne mod datterselskaberne, endog af ekstra långivning til en hovedaktivitet, nemlig besiddelsen af kapitalinteresser, der så meget desto mere er undtaget fra momsens anvendelsesområde.
- 25 Den belgiske regering og Kommissionen har derimod gjort gældende, at den finansielle indtægt, der stammer fra lånene til datterselskaberne, udgør en direkte, permanent og nødvendig forlængelse af en afgiftspligtig virksomhed, der består i levering af tjenesteydelser, navnlig med hensyn til administration, til datterselskaberne, og at denne finansielle indtægt derfor skal opføres i nævneren i den brøk, der anvendes ved beregningen af pro rata-satsen for fradrag.
- 26 I denne forbindelse skal det anføres, at Domstolen har fastslået, at renter, som modtages af en virksomhed, der administrerer fast ejendom, af investeringer, der foretages for dens egen regning med midler, som betales af samejerne eller lejerne, ikke udelukkes fra momsens anvendelsesområde, når betalingen af renter ikke

følger af den blotte ejendomsret til godet, men er et vederlag for at stille kapital til rådighed for en tredjemand (dom af 11.7.1996, sag C-306/94, Régie dauphinoise, Sml. I, s. 3695, præmis 17).

- 27 Da sjette direktivs artikel 2, punkt 1, ganske vist udelukker de transaktioner fra momsens anvendelsesområde, hvor den afgiftspligtige person ikke har optrådt i egenskab af afgiftspligtig, forudsætter opkrævning af moms af lånetransaktioner som de i hovedsagen omhandlede, at de enten udgør en økonomisk virksomhed udført af den i sjette direktivs artikel 4, stk. 2, nævnte erhvervsdrivende, eller udgør den direkte, permanente og nødvendige forlængelse af en afgiftspligtig virksomhed uden dog at være bitransaktioner hertil i direktivets artikel 19, stk. 2's forstand (jf. i denne retning Régie dauphinoise-dommen, præmis 18).
- 28 For at et holdingselskabs virksomhed, der består i at stille kapital til rådighed for sine datterselskaber, kan anses for en økonomisk virksomhed udøvet af holdingselskabet, der består i at udnytte denne kapital til at få faste indtægter i form af renter, er det en forudsætning, at denne virksomhed ikke alene udøves lejlighedsvis, og at den ikke er begrænset til at forvalte en investeringsportefølje på samme måde som en privat investor (jf. i denne retning dom af 20.6.1996, sag C-155/94, Wellcome Trust, Sml. I, s. 3013, præmis 36, og af 26.9.1996, sag C-230/94, Enkler, Sml. I, s. 4517, præmis 20), men at den gennemføres med driftsformål eller med en kommerciel målsætning, der navnlig er karakteriseret ved et ønske om rentabilisering af den investerede kapital.
- 29 I øvrigt kan ydelsen af lån til datterselskaber fra et holdingselskab, der leverer tjenesteydelser med hensyn til administration, regnskaber og edb samt generel administration, ikke være pålagt moms, idet det drejer sig om en direkte, permanent og nødvendig forlængelse af denne levering af tjenesteydelser i Régie

dauphinoise-dommens forstand. Sådanne lån er hverken nødvendigvis eller på direkte vis forbundet med de således leverede tjenesteydelser.

- 30 Det skal endvidere anføres, at et holdingselskabs almindelige geninvestering af udbytte, det modtager fra sine datterselskaber, og som i sig selv er udelukket fra momsens anvendelsesområde, i form af lån til disse datterselskaber ikke under nogen omstændigheder udgør en afgiftspligtig virksomhed. Renterne af sådanne lån skal tværtimod anses for afkast af den blotte ejendomsret til godet, og de er således fradragsordningen uvedkommende.
- 31 Det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve, om betingelserne for at opkræve moms af de pågældende lånetransaktioner er opfyldt i overensstemmelse med de i denne doms præmis 27-31 opregnede kriterier.
- 32 På baggrund af den ovenfor anførte skal det præjudicielle spørgsmål besvares med, at sjette direktivs artikel 19 skal fortolkes således, at der fra nævneren i den brøk, der anvendes til beregning af pro rata-satsen for fradrag, skal udelukkes:
- dels udbytte, der udloddes af datterselskaber til et holdingselskab, der er momspligtig for anden virksomhed, og som leverer tjenesteydelser med hensyn til administrationen af disse datterselskaber

- dels renter betalt af datterselskaberne til holdingselskabet af lån ydet af holdingselskabet, når disse lånetransaktioner ikke udgør en af holdingselskabet udøvet økonomisk virksomhed i sjette direktivs artikel 4, stk. 2's forstand.

Sagens omkostninger

- 33 De udgifter, der er afholdt af den belgiske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Tribunal de première instance de Tournai ved afgørelse af 31. marts 1999, for ret:

Artikel 19 i Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter — Det fælles

merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag skal fortolkes således, at der fra nævneren i den brøk, der anvendes til beregning af pro rata-satsen for fradrag, skal udelukkes:

- dels udbytte, der udloddes af datterselskaber til et holdingselskab, der er momspligtig for anden virksomhed, og som leverer tjenesteydelser med hensyn til administration af disse datterselskaber
- dels renter betalt af datterselskaberne til holdingselskabet af lån ydet af holdingselskabet, når disse lånetransaktioner ikke udgør en af holdingselskabet udøvet økonomisk virksomhed i nævnte direktivs artikel 4, stk. 2's forstand.

Wathelet

Jann

Sevón

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. november 2000.

R. Grass

Justitssekretær

M. Wathelet

Formand for Første Afdeling